

Nr 20

Konstitutionsutskottets memorial angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Till konstitutionsutskottet ha på därom hos vederbörande gjord framställning blivit överlämnade de under tiden från och med den 9 januari 1959 till och med den 10 januari 1960 i statsrådet förda protokoll, nämligen över

justitiedepartementsärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

justitieärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 18 december 1959;

utrikesdepartementsärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

försvarsärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

sociallärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

kommunikationsärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

finansärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

ecklesiastikärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

jordbruksärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

handelsärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

inrikesärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960;

civilärenden från och med den 9 januari 1959 till och med den 4 januari 1960.

Därjämte ha på därom särskilt gjorda framställningar till utskottet överlämnats

dels utdrag av följande i statsrådet förda protokoll, nämligen över kommunikationsärenden den 5 februari 1960 angående utnämning av förste bilinspektör i Stockholm; samt

över civilärenden den 19 februari 1960 angående löneutfyllnad m. m. för kartassistent,

dels det av statsrådet och chefen för inrikesdepartementet den 9 april 1959 fattade beslutet med anledning av en till denne gjord framställning om utredning rörande de närmare omständigheterna i samband med en i oktober 1941 verkställd avvisning ur riket av viss tysk och viss norsk medborgare (D:nr A 2799, 3492/58).

A

Vid granskning av ovan omförmälda protokoll och övriga handlingar, som i överensstämmelse med grundlagens föreskrift av utskottet företagits, har utskottet ej funnit anledning att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen.

B

Granskningen har vidare ej givit utskottet anledning att framställa någon anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot ledamot av statsrådet.

Härutinnan ha dock skiljaktiga meningar, som utskottet ansett sig böra för riksdagen redovisa, förekommit vid bedömande av nedanstående spörsmål.

I

I april 1959 publicerades i den svenska pressen uppgifter om en försäkringsaffär inom ett Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag (LKAB) och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund (TGO) tillhörigt försäljningsbolag i Belgien. Sedan interpellationer kort tid därefter framställda i riksdagens kamrar, bl. a. med begäran om en redogörelse för händelseförloppet, lämnade chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, den 26 och 27 maj 1959 de önskade upplysningarna.

Försäkringsringarna hade ägt rum i ett belgiskt bolag, Minerais Suédois, under tiden 1950—1957. I detta bolag ägdes samtliga aktier före den 30 september 1957 av TGO:s och LKAB:s gemensamma försäljningsbolag Swedish Iron Ore i London, vilket var ett dotterbolag till TGO. År 1955 beslöt riksdagen inlösa de TGO tillhöriga stamaktierna i LKAB enligt bestämmelserna i gällande malmavtal. Inlösningen skedde den 30 september 1957 varigenom staten fick ett helt dominerande inflytande på LKAB:s skötsel. I anslutning härtill omorganiserades det belgiska bolaget som ett dotterbolag till TGO:s och LKAB:s gemensamma försäljningsbolag Malmexport AB.

Beträffande upptäckten av falsarierna lämnade statsrådet Sträng följande uppgifter:

Före januari 1958 erlades likviderna för LKAB:s malmleveranser till Belgien av kunderna direkt till LKAB. Fraktbetalningarna däremot gick till det belgiska bolaget, som hade att vidarebefordra dem till LKAB. I mitten av november 1957 påtalade Malmexport i brev till Swedish Iron Ore en kraftig eftersläpning i dessa betalningar och hemställde, att det belgiska bolaget skulle anmodas att ta upp saken med de belgiska kunderna. Den 22 januari 1958 anmäldes att bröderna Blondeel, som stod i ledningen för det belgiska bolaget, gjort sig skyldiga till förskingring av betydande belopp. Efter preliminära undersökningar de påföljande dagarna informerades den 28 januari representanter för TGO:s och LKAB:s styrelser om resultatet av undersökningarna. Samtidigt härmed gjordes anmälan till den belgiska polisen, som vidtog åtgärder för häktning. En av bröderna, bolagets direktör, var då sjuk, fördes till sjukhus och avled omedelbart efter häktningen, medan den andre, Jacques Blondeel, som försvunnit, efterlystes av polisen. Han dömdes i juli 1958 i sin frånvaro till 5 års straffarbete. Sedan han återvänt och ställt sig till polisens förfogande, fastställdes domen den 12 november 1958.

För egen del informerades jag om det inträffade genom en mycket preliminär rapport vid månadsskiftet januari—februari 1958. Ytterligare upplysningar erhöll jag i september samma år.

Det förskingrade beloppet utgjorde totalt ca 12 miljoner kronor. Enligt överenskommelse mellan TGO och staten delades denna förlust dem emellan på samma grunder som vinsterna före den 1 oktober 1957 delades mellan TGO och LKAB, d. v. s. i förhållandet 40—60 %. Den del av förlusten som sålunda drabbade det förstataligade LKAB utgjorde ca 7,2 miljoner kronor. Huvuddelen av detta belopp belastade LKAB:s verksamhetsår 1 oktober 1958—31 december 1959.

Genom att 2,5 miljoner kronor förskingrades före den 1 oktober 1955, per vilken dag statens lösesumma avtalsenligt skulle fastställas, kom vidare lösesumman, enligt reglerna i 1927 års malmavtal, att minskas med ca 700 000 kronor.

I anslutning till den här refererade redogörelsen anförde statsrådet Sträng följande skäl varför någon information om förskingringsaffären ej lämnats vid ett tidigare tillfälle och då närmast i samband med avlämnandet av propositionen nr 55 till 1959 års riksdag, daterad den 30 januari 1959, angående anslag till inlösen av aktier i LKAB för budgetåret 1959/60. Statsrådet sade sig dela de berörda bolagsledningarnas åsikt att en offentlig redovisning i ett tidigt skede hade inneburit risker för ekonomiska skadeverkningar, som skulle ha drabbat i sista hand aktieägarna. När förskingringsaffären aktualiserades rådde ett hårdare försäljningsklimat än någonsin tidigare under efterkrigstiden. Det hade varit statsrådets avsikt att lämna en redovisning inför riksdagen men först sedan TGO och LKAB hade lämnat redogörelse inför sina aktieägare vid respektive bolagsstämmor i samband med redovisning för det avslutade verksamhetsåret. Eftersom den sista fasen i förskingringsaffären avslutades den 12 november 1958 då domen över Jacques Blondeel fastställdes vid en domstol och LKAB:s nya verksamhetsår började

den 1 oktober, kunde sålunda för LKAB:s del förskingringen tas upp till diskussion tidigast vid den bolagsstämma, som skulle hållas någon gång kring årsskiftet 1959/60. TGO hade däremot några dagar före interpellationsdebatten vid sin bolagsstämma den 21 maj lämnat en redogörelse för den inträffade förskingringen. Statsrådet Sträng ansåg därför att den lämpligaste tidpunkten för en redovisning inför riksdagen hade varit i anslutning till avlämnandet av statsverkspropositionen till 1960 års riksdag.

Statsrådet framhöll vidare att reglerna för beräkandet av lösesumman av aktierna i LKAB var givna i 1927 års malmavtal. Detta gällde även effekten av förskingringen på inlösenbeloppet, varför han ej fann det motiverat att i proposition nr 55 särskilt peka på förskingringen. Den påverkade lösesumman endast i förhållandevis mycket ringa utsträckning och utgjorde bara en av många komplicerade faktorer, vilka enligt reglerna inverkade på lösesummans storlek.

Under hänvisning till vad statsrådet och chefen för finansdepartementet anfört har utskottet avslagit ett inom utskottet framställt yrkande om anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot statsrådet Sträng på grund av dennes uraktlåtenhet att i anslutning till propositionen nr 55 till 1959 års riksdag redovisa förskingringsaffären inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag.

Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från f ö r s t a kammaren: herrar Elmgren, Damström, Torsten Andersson*, Olsén, Sveningsson, fru Segerstedt-Wiberg*, herrar Erik Olsson*, Dahl*, Axel Emanuel Andersson och Hedblom; samt

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Spångberg, Magnusson i Tumhult, von Friesen, Jonsson i Haverö, Gustafsson i Bogla*, Braconier, Hammar, Henningsson i Hälsingborg* och Hallén*.

* Ej närvarande vid justeringen.

II

(Protokollet över ecklesiastikärenden den 5 juni 1959, nr 55)

Enligt läroverksstadgan (SFS 1958: 335) gäller för behörighet till lektorstjänst följande tre huvudkrav vilka även återspeglas i de tre befodringsgrunderna.

- 1) praktisk utbildning (praktisk lärarkurs eller provår), § 180
- 2) teoretisk utbildning (akademiska examina), § 178
- 3) praktik (minst två läsårs full tjänstgöring), § 177 p. 8.

Enligt allmänna skolstadgan 5 kap. 5 § (SFS 1958: 387) skall vid tillsättning av ordinarie lärartjänst som befodringsgrunder i följande ordning gälla:

- 1) undervisningsskicklighet och nit;
- 2) kunskaper och färdigheter i ämnen, som hör till tjänsten eller eljest kan vara av betydelse vid tjänstens utövande; samt
- 3) längden av väl vitsordad tjänstgöring.

I fråga om lektorstjänst stadgas att de två första befordringsgrunderna skall likställas. Vid bedömningen av andra befordringsgrunden skall särskild vikt fästas vid betyget i licentiatexamen samt vid avlagt disputationssprov för doktorsgraden.

Nu gällande läroverksstadga fordrar för kompetens till lektorstjänst i modersmål och historia med samhällslära bl. a. fil. mag.- och fil. lic.-examen. Som examensämnen räknas nordiska språk, litteraturhistoria, historia samt alternativt statskunskap eller nationalekonomi. Allmänt gäller att för behörighet fordras minst AB i sagda ämnen i båda examina. Beträffande statskunskap och nationalekonomi kräves dock inte högre betyg än B.

Det åligger skolöverstyrelsen att efter prövning av ansökningshandlingarna och efter yttrande av vederbörande rektor, till ecklesiastikdepartementet insända handlingarna med förslag på den eller de sökande, som på anförda grunder anses höra till den lediga tjänstens besättande främst komma i fråga.

Till en genom vederbörlig kungörelse ledigförklarad lektorstjänst i modersmål och historia med samhällslära vid det vid Johannes samrealskola i Malmö förenade kommunala gymnasiet hade vid ansökningstidens utgång, i januari 1959, anmält sig åtta sökande däribland

- 1) docenten, fil. dr Ola Lindqvist;
- 2) adjunkten, fil. lic. Erik Sandstedt; och
- 3) adjunkten, fil. lic. Inge Svensson, samtliga från Malmö.

Lindqvist är född år 1926. Han blev fil. mag. 1950 med betyget A i historia och litteraturhistoria, a i nordiska språk och Ba i statskunskap, fil. lic. 1954 med betyget A i historia och disputerade för doktorsgraden 1956 med betyget AB. Året därpå förordnades han som docent i historia vid Lunds universitet. Han hade vid ansökningstillfället fullgjort 3,34 terminers tjänstgöringstid samt partiell tjänstgöring motsvarande 0,18 terminer. I provårsbetyg erhöll han A i såväl undervisningsskicklighet, nit som fallenhet.

Sandstedt är född år 1919. Han blev fil. mag. 1943 med betyget A i historia, a i litteraturhistoria (genom efterprovning 1947), AB i nordiska språk samt Ba i statskunskap och ekonomisk historia, och fil. lic. 1958 med betyget A i historia. Han hade vid ansökningstillfället fullgjort 31,66 terminers tjänstgöringstid samt partiell tjänstgöring motsvarande 0,01 termin. I provårsbetyg erhöll han a i undervisningsskicklighet, A i nit och AB i fallenhet.

Svensson är född år 1918. Han blev fil. mag. 1941 med efterprovningar till denna examen åren 1952 och 1954 och erhöll därvid betyget A i historia och ekonomisk historia, a i litteraturhistoria och AB i nordiska språk. 1952 blev

han fil. lic. med betyget A i ekonomisk historia. Enligt intyg av den 1 april 1958 från preceptorn i ekonomisk historia vid Lunds universitet, Oscar Bjurling, var Svensson sysselsatt med utarbetande av en doktorsavhandling vilken beräknades bliva färdig inom ett år. Han hade vid ansökningstillfället fullgjort 16,39 terminers tjänstgöringstid samt partiell tjänstgöring motsvarande 2,86 terminer. I provårsbetyg erhöll han a i undervisningsskicklighet och A i såväl nit som fallenhet.

Vid en jämförelse mellan de tre här nämnda sökandenas meriter framgår, att beträffande de två första befordringsgrunderna, Lindqvist är överlägsen Svensson och denne i sin tur överlägsen Sandstedt, medan beträffande den tredje befordringsgrunden — tjänstgöringstidens längd — ordningsföljden dem emellan är omvänd.

Över ansökningshandlingarna avgavs yttrande av rektorn vid skolan, Johan Henningson.

Av doktorerna sätter jag Lindqvist främst. Av licentiaterna synes mig Sandstedt i första hand böra ifrågakomma. Jämförelsen mellan dessa båda är vanskelig. Sandstedt har en i förhållande till Lindqvist överväldigande tjänstgöringstid, medan Lindqvist är överlägsen enligt båda de två första befordringsgrunderna. Med viss tvekan förordar jag Lindqvist före Sandstedt.

Skolöverstyrelsen, vilken tidigare förklarat Lindqvist behörig att söka och inneha lektorstjänster, trots att han ej fullgjort härför föreskriven lärartjänstgöring d. v. s. minst 2 läsår, beslöt den 20 april till erhållande av den lediga tjänsten föreslå Lindqvist. Föredraganden, Ullstad, anförde därvid att Lindqvist hade en så markant samlad överlägsenhet enligt de två första befordringsgrunderna, att denne trots sin korta tjänstgöringstid i det hela borde sättas främst.

Genom beslut den 5 juni 1959 förordnades Svensson till lektorstjänsten av Kungl. Maj:t.

Orsaken till departementets frångående av skolöverstyrelsens förslag synes ha varit en avvikande bedömning av meriterna enligt tredje befordringsgrunden, när sökande inte uppfyller minimikravet 2 läsår, d. v. s. 4 terminer.

Skolöverstyrelsens dispensrätt i fråga om detta krav formuleras i läroverksstadgan (§ 177 p. 8) på följande sätt:

dock må skolöverstyrelsen, då omständigheterna därtill föranleda, på gjord framställning förklara sökanden behörig till ordinarie lektors- eller adjunktstjänst utan hinder därav, att han ej fullgjort den i förevarande punkt stadgade tjänstgöringen.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse till ecklesiastikdepartementet den 24 november 1959 meddelat den praxis som överstyrelsen följer.

För i övrigt *väl meriterad* lärare kan behörighet ifrågakomma, om vederbörlig tjänstgöringstid uppgår till minst 3 terminer respektive — därest

han är ensam kvarstående sökande — minst två terminer. Häri inräknas även partiell tjänstgöring, omräknad till full tjänstgöring. Överstyrelsen prövar alltid, om sökanden är i övrigt väl meriterad, och lägger avgörande vikt härvid. En förutsättning för att överstyrelsen skall kunna anse en lärare väl meriterad är, att hans betyg över praktisk lärarkurs eller i undervisningsskicklighet i folkskollärarexamen inte är lägre än ett normalt medelbetyg och att hans tjänstgöringsbetyg inte utvisar några svagheter. Sökande med särskilt god meritering från praktisk lärarkurs eller i folkskollärarexamen får självfallet lättare dispens från kravet på lärartjänstgöring än sökande med ordinär meritering. Givetvis kan vissa brister i här nämnt avseende kompenseras genom att sökanden kan påvisa påtagliga förbättringar i sin meritering.

I en inom departementet med anledning av förevarande ärende upprättad PM framhålles att dispensrätten enligt läroverksstadgan endast må utövas »då omständigheterna därtill föranleda». Detta synes innebära, att dispens endast bör ges då särskilda förhållanden föreligga i ett visst fall. Kravet på lärartjänstgöring kan t. ex. fyllas genom att sökande fullgjort annan undervisning än som enligt stadgan får tillgodoräknas. Däremot torde bestämmelsens innebörd icke vara, att praktisk erfarenhet kan ersättas av exempelvis goda examensprestationer.

Om skolöverstyrelsen givit en sökande dispens, blir han formellt behörig, vilket innebär, att han kan ifrågakomma till tjänsten och måste medtas vid jämförelsen mellan de sökande. Är han ensam sökande, har han stora utsikter att få tjänsten. Enligt ecklesiastikdepartementets mening utesluter däremot inte dispensen, att hans meriter enligt 3:e befordringsgrunden anses så låga, att han icke bör ifrågakomma. Särskilt gäller detta, då tjänsten sökes av andra, som fyller det stadgade kravet på minst två läsårs full tjänstgöring.

Vid beredningen av tillsättningsärenden inom ecklesiastikdepartementet har under en längre tid kravet på lärarerfarenhet ställts högre än den stadgade minimitjänstgöringen. En sökande med mycket kort tjänstgöring har ansetts böra stå tillbaka för sökande med mångårig erfarenhet, även om han haft mycket starka meriter enligt de båda andra befordringsgrunderna. På grund därav har en sökande, som icke ens fyllt stadgans krav på minst två läsårs full tjänstgöring, icke ansetts böra komma i fråga, om andra sökande med fullgoda tjänstgöringsmeriter funnits.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen hade Lindqvist vid ansökningstillfället ej fullgjort den i läroverksstadgan föreskrivna lärartjänstgöringen, d. v. s. minst två läsår. Då det till den ifrågavarande lektorstjänsten fanns andra väl meriterade sökande, vilka dessutom uppfyllde läroverksstadgans minimikrav beträffande den tredje befordringsgrunden, har utskottet avslagit ett inom utskottet framställt yrkande om anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet Edenman, med anledning av dennes tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förevarande beslut.

Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från f ö r s t a kammaren: herrar Elmgren, Damström, Torsten Andersson*, Olsén, Sveningsson, fru Segerstedt-Wiberg*, herrar Erik Olsson*, Nils-Eric Gustafsson, Dahl* och Hedblom; samt

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Norregård**, Spångberg, von Friesen, Jonsson i Haverö, Gustafsson i Bogla*, Braconier, Hammar, Andersson i Linköping, fru Sjöqvist och herr Hallén*.

* Ej närvarande vid justeringen.

** Avstod från att rösta vid ärendets avgörande och deltog ej i justeringen.

III

(Protokollet över kommunikationsärenden den 13 november 1959, nr 2)

Den 22 april 1959 ledigförklarade kungl. järnvägsstyrelsen tre befattningar såsom bokhållare i lönegrad Ao 15 vid statens järnvägar med placering tills vidare på järnvägsstyrelsens kontrollkontor. Inom kontrollkontoret var en av befattningarna avsedd att tillsvidare placeras å avdelningen för utländsk persontrafik (KkPu). Vid ansökningstidens utgång den 12 maj 1959 hade såsom sökande till befattningarna anmält sig bland andra kontorsskrivarna hos styrelsen Karl-Erik Nehl och Elly Nordensvärd.

Nehl, som är född år 1926, avlade realexamen år 1945 samt har därefter undergått särskild prövning för studentexamen i tyska språket och i geografi. Han anställdes som kontorsvakt vid statens järnvägar år 1941 och blev ordinarie expeditionsvakt år 1949. Till kontorist förordnades han år 1953 med placering å kontrollkontoret. År 1954 blev han kansliskrivare, befordrades år 1957 till eo kontorsskrivare samt förordnades år 1958 till ordinarie kontorsskrivare alltjämt med placering å kontrollkontoret. Under sin anställning vid statens järnvägar har Nehl genomgått dels kontoristkurs, dels trafikelevkurs för utbildning till kontorsskrivare vid kontrollkontoret.

Elly Nordensvärd, som är född år 1920, avlade studentexamen å reallinjen år 1939. Under åren 1940—1943 fullgjorde hon på kammarskrivare ankommande göromål vid riksbankens avdelningskontor i Malmö. Sistnämnda år anställdes hon vid statens järnvägar som skrivbiträde, blev kontorsbiträde år 1944 och kansliskrivare år 1946 med placering, först vid statens järnvägars resebyrå i Stockholm och från och med år 1950 vid järnvägsstyrelsens persontaxebyrå. År 1953 förordnades Elly Nordensvärd till kontorskrivare med oförändrad placering men överfördes efter kort tid till järnvägsstyrelsens kommersiella byrå. Förutom maskinskrivnings- och steno-grafikurser har Elly Nordensvärd genomgått dels statens järnvägars resebyråkurs, varvid hon erhållit högsta betyg och placerat sig främst bland de i kursen deltagande personerna, dels statens järnvägars specialkurser i engelska och franska språken. Hon har därjämte bedrivit fritidsstudier

i franska språket samt företagit studieresor i tjänsten såväl inom Sverige som i utlandet.

Vid ärendets avgörande den 3 juni 1959 beslöt järnvägsstyrelsen att å ifrågasvarande bokhållarbefattningar konstituera och förordna Nehl jämte två andra sökande, om vilka här icke är fråga. Nehl placerades tills vidare å avdelningen för utländsk persontrafik.

I en till Konungen ställd skrivelse 17 juni 1959 anförde Elly Nordensvärd underdåniga besvär över styrelsens beslut, i vad detsamma avsåg Nehl, med hemställan att konstitutorial å en bokhållarebefattning måtte för henne utfärdas. Såsom stöd härför anförde Elly Nordensvärd i huvudsak följande.

Av samtliga sökande till de tre ledigförklarade befattningarna vore hon äldst till tjänsteåldern. Hon hade under sin väl vitsordade tjänstgöring vid SJ resebyrå i Stockholm samt därefter vid järnvägsstyrelsens persontaxebyrå och senast vid kommersiella byråns restitutionsavdelning avsevärt längre tid än Nehl sysslat med kvalificerade ärenden, avseende såväl inländsk som utländsk persontrafik. Under senare år hade hon huvudsakligen handlagt ärenden rörande utländsk persontrafik och därvid fortlöpande haft kontakt med kontrollkontorets avdelning för sådan trafik. Även under sin tidigare anställning som kansliskrivare hade hon varit sysselsatt med ärenden, som berörde utländsk persontrafik. Under de tre senaste åren hade hon därjämte vid olika tillfällen på förordnande uppehållit bokhållartjänst. Om hänsyn toges till Elly Nordensvärds tjänstgöring vid Sveriges riksbank, ansåge hon, att hon i fråga om befordringsgrunden förtjänst borde ges ett klart företräde framför Nehl.

Beträffande befordringsgrunden skicklighet syntes enligt Elly Nordensvärds mening en jämförelse mellan hennes och Nehls meriter i fråga om examina och utbildning i främmande språk av betydelse för handläggningen av utländska persontrafikärenden ävensom arten av Elly Nordensvärds och Nehls hittillsvarande tjänstgöring böra resultera i uppenbar överlägsenhet för Elly Nordensvärd.

Genom beslut den 23 juni 1959 anbefalldes Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen dels att lämna Nehl tillfälle att yttra sig över besvären, dels att därefter inkomma med eget utlåtande i ärendet.

Järnvägsstyrelsen anmälde i utlåtande den 27 juli 1959, att Nehl förklarar sig icke önska avgiva eget yttrande, samt anförde därefter i huvudsak följande.

De med ifrågasvarande tjänst förenade arbetsuppgifterna bestode huvudsakligen i handläggning av redovisningar i internationell person-, resgods-, sovvagns- och expressgodstrafik samt sammanföring och avslutning av räkenskaperna för hela KkPu. Innehavaren av tjänsten måste därför enligt styrelsens mening vara väl förtrogen både med förekommande taxe-, expedierings- och redovisningsföreskrifter för biljetter och med de föreskrifter, som gällde för redovisningar mellan kontrollkontoret samt in- och utländska förvaltningar och företag. För sammanföring och avslutning av KkPu räkenskaper måste innehavaren även vara väl insatt i såväl hela kontrollkontorets som avdelningens interna bokföringssystem. Av innehavaren fordrades jämväl goda arbetsledaregenskaper. Nehl hade under sin långa tjänstgö-

ringstid dels på KkPu, dels på kontoret i övrigt, dels ock vid genomgång av kontorsskrivarkurs erhållit en allsidig utbildning, vilken gjorde honom väl skickad för arbetsuppgifter inom samtliga avdelningar på kontoret och särskilt för den erhållna tjänsten. Beträffande kontorsskrivarkursen ville styrelsen framhålla, att i denna inginge praktisk utbildning på såväl kontorets olika avdelningar som ock på biljett- och godsexpedition samt på resebyrå. I kursen, som vore anpassad för kontorets arbetsuppgifter, inginge även arbetsledarutbildning. Nehl hade i kursen erhållit högsta uppnådda betygssumman, vilket visade, att han väl tillgodogjort sig utbildningen. Han hade också i den praktiska tjänsten visat en synnerligen god fallenhet för arbetsledning med därtill hörande planläggning och utveckling av arbetsrutiner.

Även om klaganden vore insatt i ärenden inom sitt verksamhetsområde, hade hon dock icke fullgjort sådana arbetsuppgifter, som enligt vad ovan sagts vore förenade med nu ifrågavarande tjänst. Hon måste därför helt naturligt vara underlägsen den utnämnde, då denne sedan flera år handlagt ärenden av detta slag. Klaganden hade icke heller genomgått ovannämnda kontorsskrivarkurs.

Med anledning av järnvägsstyrelsens utlåtande anförde Elly Nordensvärd i påminnelser den 13 augusti 1959 bland annat följande.

Vad järnvägsstyrelsen anfört beträffande de med överklagade tjänsten förenade göromålen vore ägnat att ytterligare styrka Elly Nordensvärd i hennes uppfattning, att hon besutte de för tjänsten ifråga erforderliga kvalifikationerna. Huvuddelen av de med ifrågavarande tjänst förenade arbetsuppgifterna kunde konstateras vara likartade med dem, som hon tidigare under en lång följd av år i olika befattningar handlagt, ehuru under avsevärt längre tid än Nehl kunde åberopa. Det måste understrykas, att något krav på genomgången kontorsskrivarekurs icke uppställts i samband med ledigförklarandet av bokhållaretjänsten. Vid omplacering och befordran mellan vissa byråer inom järnvägsstyrelsen och dess kontrollkontor samt vice versa hade vid skilda tillfällen kravet på genomgången kontorsskrivarekurs utan men för tjänsten kunnat eftersättas utom möjligen beträffande vissa mera speciella tjänster, varom här ej kunde vara fråga. Till ärendets närmare belysning ville Elly Nordensvärd omnämna, att en kontorsskrivare, som tjänstgjorde å kommersiella byråns restitutionsavdelning, där hon vore placerad, år 1952 omplacerades till kontrollkontoret samt där erhöll befordran först till bokhållare och därefter till byråassistent, oaktat han icke tidigare genomgått den av kontrollkontoret för vissa befattningshavare anordnade kontorsskrivarekursen. Det ville rimligen synas som om Elly Nordensvärd med sin utbildning och praktiska erfarenhet med lika stor fördel för tjänsten skulle kunna omplaceras och befordras till den sökta tjänsten på kontrollkontoret.

Det syntes svårt att förstå, att Nehls relativt kortvariga tjänstgöring som kontorsskrivare å arbetsgruppen Pu skulle kunna tillmätas en avgörande betydelse i ärendet. Den erfarenhet av arbetsledning, som Nehl kunde ha hunnit inhämta, ansåg sig Elly Nordensvärd besitta i betydligt större omfattning genom sitt längre innehav av kontorsskrivaretjänst samt genom de förordnanden å bokhållaretjänst, som hon de senaste åren innehåft.

Då järnvägsstyrelsen i fortsättningen uttalade, att Nehl genomgått kontorsskrivarekurs med högsta betyg, ansåge sig Elly Nordensvärd böra fram-

hålla, att hon genomgått SJ resebyråkurs, som även ansetts meriterande för tjänstgöring å kontrollkontoret, med högsta uppnådda betyg och plats-siffran 1.

Järnvägsstyrelsen framhöll i förnyat utlåtande den 26 oktober 1959 inledningsvis, att styrelsen sedan några år medvetet strävat efter en kvalitativ förbättring av kunskaperna hos de befattningshavare, vilka voro ämnade såsom arbetsledare vid kontrollkontoret, så att kunskaperna omfattade SJ hela räkenskapsområde. Ett led i denna strävan vore att för personal i 13 och högre lönegrad ställa krav på erforderlig fackutbildning. Denna fackutbildning omfattade antingen fullständig utbildning till stationsskrivare vid SJ jämte kompletterande praktisk utbildning på kontrollkontoret eller också den för kontrollkontoret avsedda kontorsskrivarutbildningen, vars praktiska och teoretiska del i stor utsträckning sammanföle med stations-skrivarkursens och dessutom innefattade praktisk utbildning på kontrollkontoret. Sedan styrelsen vidare framhållit det angelägna i att vid befordringar de tjänstemän utvaldes, som hade en allsidig utbildning inom kontrollkontorets arbetsområde, fortsatte styrelsen.

Om avsteg gjordes från principen, att yngre personal i befälsställning skulle ha genomgått erforderlig fackutbildning, torde det vid kontrollkontoret möta svårigheter, som kunde menligt inverka på styrelsens möjligheter att på lämpligaste sätt utnyttja befintlig personal inom kontorets olika avdelningar.

Järnvägsstyrelsen ville framhålla, att den på intet sätt ifrågasatte klagandens förmåga och lämplighet inom det begränsade arbetsområde hon under sin anställning vid SJ varit sysselsatt. Klaganden hade genom sin kunnighet inom detta speciella område befordrats till kontorsskrivare som specialist på expedieringsföreskrifter och tariffer för persontrafik. Att järnvägsstyrelsen vid utnämningen icke tvekade att sätta Nehl före klaganden motiverades av styrelsens inom kontrollkontoret förda personalpolitik beträffande den fackliga utbildningen, vilken utbildning Nehl men icke klaganden hade genomgått. Då Nehl, som vore väl insatt i arbetsrutinerna på kontrollkontorets avdelning för utländsk persontrafik, dessutom visat sig besitta fallenhet för en arbetsledares kanske viktigaste arbetsuppgifter — fördela arbetet, kontrollera arbetets utförande och det färdiga resultatet, rationalisera och förbättra produktionsförloppet — framstod han följdriktigt som den för tjänsten mest lämplige.

Något krav på genomgången kontorsskrivarkurs ställdes icke vid tjänstens ledigförklarande men att ha genomgått denna kurs, som innefattade såväl person- och godstrafik, måste vara av större värde än att ha genomgått SJ resebyråkurs, som avsåg utbildning för resebyrå- och upplysningstjänst och vilken utbildning närmast motsvarade den kontoristkurs, som anordnades för utbildning av kontorister på kontrollkontoret.

I en skrift den 5 november 1959 framhöll Elly Nordensvärd bland annat, att den av SJ under senare år tillämpade allmänna personalpolitiken i befordringshänseende hade största betydelse vid nyrekrytering eller vidareutbildning av företrädesvis yngre tjänstemän inom kontrollkontoret men att

den icke rimligen kunde äga tillämpning på befattningshavare, som på grund av meriterande utbildning och ådagalagd duglighet efter mångårig tjänstgöring redan kommit in i en normal befordringsgång inom järnvägsstyrelsen.

Yrkeskvinnors Samarbetsförbund anförde i en skrift i ärendet den 5 november 1959 följande.

I regeringsformen § 28 stadgas, att för befordringar inom statsförvaltningen avseende endast skall fästas vid de sökandes förtjänst och skicklighet.

Enligt förbundets åsikt funnes i föreliggande fall skälig anledning förmoda att inte endast vederbörandes kompetens, lämplighet och förtjänst varit avgörande utan att den omständigheten att vederbörande vore kvinna påverkat styrelsens beslut. Förbundet önskade kraftigt understryka nödvändigheten av att statliga verk och myndigheter hade uppmärksamheten riktad på att uteslutande förtjänst och skicklighet skulle vara utslagsgivande vid tillsättande av tjänster.

Ärendet avgjordes i konselj den 13 november 1959. Kungl. Maj:t fann därvid — på hemställan av föredragande departementschefen statsrådet Skoglund — besvären icke föranleda ändring i överklagade beslutet.

Vid prövning av förevarande ärende har utskottet icke funnit anledning till erinran mot föredragande departementschefen, statsrådet Skoglund, varför utskottet avslagit ett inom utskottet framställt yrkande om anmärkning mot denne jämlikt § 107 regeringsformen.

Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från f ö r s t a kammaren: herrar Elmgren, Damström, Torsten Andersson, Olsén, Sveningsson, fru Segerstedt-Wiberg, herrar Erik Olsson*, Dahl*, Axel Emanuel Andersson och Hedblom; samt

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Spångberg, Magnusson i Tumhult, von Friesen, Jonsson i Haverö, Gustafsson i Bogla*, Braconier**, Hammar, Andersson i Linköping och Henningsson i Hälsingborg*.

* Ej närvarande vid justeringen.

** Avstod från att rösta vid ärendets avgörande och deltog ej i justeringen.

C

I

Vid granskningen har utskottet uppmärksammat följande förhållande av beskaffenhet att föranleda nedanstående uttalande av utskottet utan åberopande av § 107 regeringsformen.

(Protokollet över finansärenden den 1 december 1959, nr 5)

På hemställan av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, antog Kungl. Maj:t den 1 december 1959 stadga för kammarrätten. Stadgan

trädde i kraft den 1 januari 1960, då instruktionen för kammarrätten den 18 december 1942 samt övriga föreskrifter, vilka stode i strid med bestämmelserna i stadgan, upphörde att gälla.

Inom utskottet har framhållits, att innehållet i den nya stadgan på vissa väsentliga punkter vore av den natur att riksdagen bort medverka vid författningens tillkomst.

Kammarrätten är en förvaltningsdomstol, vars viktigaste uppgift är att vara överdomstol i beskattningsfrågor. Cirka 10 000 skattemål avgöras årligen och ändring i taxeringarna lär enligt uppgift ske i mer än 30 % av de till kammarrätten överklagade målen. Förutom den stora gruppen beskattningsmål av olika slag handlägger kammarrätten även familjebidrags-, socialhjälp-, barnavårds-, folkbokföringsmål m. m. I förevarande sammanhang skall dock uppmärksamheten i första hand riktas på kammarrätten såsom skattedomstol.

Den år 1956 antagna taxeringsförfordningen, som trädde i kraft den 1 januari 1958, medförde i olika avseenden väsentliga förbättringar. Huvudsyftet med taxeringsreformen var såväl att skapa ökad effektivitet i taxeringsarbetet som att tillgodose de skattskyldigas krav på ett förbättrat rättskydd. Bland reformerna märkes införandet av ett nytt slags särskilda taxeringsnämnder. Vidare ha prövningsnämnderna givits en friare ställning som besvärsprovande organ. Syftet har därvid varit att åstadkomma en mera domstolsmässig ordning, enligt vilken taxeringsintendenten och den skattskyldige skall inför nämnden föra talan som likaberättigade parter. Ingående regler om muntligt förfarande i prövningsnämnd ha tillkommit.

Vid 1956 års taxeringsreform lämnades förfarandet i de egentliga skattedomstolarna, kammarrätten och regeringsrätten, i huvudsak oförändrat. Genom beslut av 1958 års riksdag infördes fr. o. m. den 1 januari 1959 en begränsning i rätten att fullfölja skattemål från kammarrätten till regeringsrätten. Kammarrättens utslag få sålunda icke utan regeringsrättens tillstånd överprövas, om icke vad parten tappat i fråga om taxerad inkomst uppgår antingen till minst 5 000 kronor eller ock till minst $\frac{1}{10}$ av den taxerade inkomsten och i så fall till minst 500 kronor. I mål om förmögenhetstaxering skall vad parten tappat uppgå till minst 50 000 kronor. Genom att kammarrätten till följd av denna inskränkning i fullföljdsrätten kommit att bli sista instans i flertalet skattemål har domstolen fått en ännu viktigare funktion än tidigare.

I motioner vid 1958 års A-riksdag (I: 26 av herr Ollén m. fl. och II: 31 av herr Svensson i Ljungskile m. fl.) — vilka utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte an hålla om en skyndsamt utredning om antagande av lagregler för ett förbättrat förfarande i kammarrätten vid handläggning av skattemål — framhölls såsom anmärkningsvärt, att, medan såväl de båda första instanserna som slutinstansen i skattemål varit föremål för lagstif-

tarens intresse, kammarrätten såsom mellaninstans i stort sett lämnats obeaktad. Detta vore ägnat att väcka så mycket mera förvåning som förfarandet i kammarrätten enligt motionärernas mening i särdeles hög grad vore otidsenligt. Efter att ha påpekat att bestämmelser om handläggningen väsentligen vore att söka i instruktionen för kammarrätten samt att dessa föreskrifter i och för sig vore synnerligen knapphändiga och meddelade i administrativ väg anförde motionärerna bl. a.:

Uppenbarligen är det en angelägenhet av stor vikt att vår skatteprocess snarast förses med moderna regler om förfarandet i kammarrätten, vilka bör vara av tillbörlig konstitutionell kvalitet, d. v. s. intagas i lag. Självfallet bör skatteprocessen genom samtliga instanser betraktas som en enhet och ses i sitt sammanhang. Att t. ex. i de båda första instanserna tillämpa ett administrativt förfarande (enligt taxeringsförordningen), i kammarrätten ett annat (hovrättsprocessen) och i regeringsrätten en tredje ordning kan icke vara rationellt. Utredningsmöjligheterna i de olika instanserna bör avpassas till varandra så, att garantier skapas för att i varje instans ett med hänsyn till dess behov fullt tillfredsställande material finnes att tillgå. Vad som faller i ögonen är bl. a., att kammarrätten icke tillämpar muntlighet i sitt förfarande. I de många fall då skattemålen avser rena bevisningsfrågor borde det vara en självklar sak, att kammarrätten kunde anordna och också anordnade ett muntligt förfarande. Att så sker är mången gång påkallat såväl ur den skattskyldiges synpunkt som med hänsyn till det allmänna.

Med anledning av motionerna inhämtade bevillningsutskottet yttranden från kammarrätten och besvärssakkunniga.

Kammarrätten yttrade bl. a.:

Av reglerna för handläggningen av hos kammarrätten fullföljda skattemål ha i nu gällande taxeringsförordning inrympts i huvudsak endast föreskrifter, vilka ha avseende å den förberedande utredning av målen och de expeditionella åtgärder, som ankomma på de lokala taxeringsmyndigheterna. Dessa föreskrifter synas även ha sin naturliga plats i taxeringsförordningen, i vilken de lokala taxeringsmyndigheternas befattning med taxeringen i huvudsak regleras. De huvudsakliga föreskrifterna rörande handläggningen i kammarrätten av skattemål återfinnas i den för kammarrätten gällande instruktionen av den 18 december 1942. Enligt 30 § av nämnda instruktion skall vad i allmän lag är stadgat för hovrätt i fråga om, bland annat, förfarandet i rättegången i tillämpliga delar lända till efterrättelse för kammarrätten, där icke avvikande bestämmelser blivit i instruktionen eller annorledes meddelade. Detta innebär, att handläggningen i kammarrätten av skattemålen sker principiellt i enlighet med bestämmelserna i rättegångsbalken, i den mån dessa äro tillämpliga å process hos kammarrätten i skattemål.

Under erinran om att det administrativa besvärsinstitutet och därmed sammanhängande frågor vore föremål för utredning av besvärssakkunniga, därvid förutsatts att blivande lagstiftning skulle ha avseende även å kammarrätten, fann kammarrätten det icke lämpligt att i särskild ordning utreda hela frågan om reglerna för handläggningen av skattemål. Emellertid ansåg sig kammarrätten böra upptaga vissa i motionerna berörda detaljspörs-

mål. Därvid framhölls bl. a. i fråga om muntlig handläggning, att sådan icke ansetts böra anlitas, då med den skriftliga formen kunnat uppnås likvärdigt resultat. Sålunda hade kammarrätten särskilt med hänsyn till de kostnader och den tidsspillan, som därigenom kunde påläggas framförallt de skattskyldiga, icke funnit sig föranlåten att föranstalta om muntliga förhandlingar i andra fall än då sådana påkallats av den skattskyldige.

Besvärssakkunniga togo inledningsvis upp frågan, på vad sätt processen i kammarrätten borde vara reglerad, och besvarade den sålunda:

I huvudsak stå två vägar öppna: antingen kunna — såsom led i utformningen av en specialprocess på ett särskilt förvaltningsområde — regler givas även om förfarandet hos kammarrätten eller ock kan processen i kammarrätten underkastas en generell reglering. I den mån specialprocesser reglerats i gällande rätt, har i allmänhet förfarandet i kammarrätten lämnats utanför. För gällande rätts del har sålunda i huvudsak den senare av de två nyssnämnda vägarna valts. Besvärssakkunniga ha i olika sammanhang — senast i sitt betänkande om förfarandet vid konsumtionsbeskattning, SOU 1957: 50 s. 113 — uttalat som sin uppfattning, att förfarandet i regeringsrätten regelmässigt icke bör bindas vid föreskrifter i speciallagstiftning. Även i fråga om kammarrätten anse besvärssakkunniga, att förfarandet i princip bör regleras generellt. Vad särskilt angår de speciella krav, som på olika förvaltningsområden kunna ställas på kammarrätten beträffande dess möjligheter att verkställa utredning, böra dessa tillgodoses på så sätt, att kammarrätten generellt tillägges samma utredningsbefogenheter, vilka tillkommit den myndighet som tidigare prövat saken. De sakkunniga kunna härvidlag hänvisa till de allmänna överväganden i ämnet, som de redovisat i nyssnämnda betänkande s. 186. Med hänsyn till kammarrättens ställning såsom en från förvaltningen i övrigt fristående domstol bör den allmänna regleringen av processen ske i en lag, icke såsom nu är fallet i en administrativ författning (instruktionen för kammarrätten). Av besvärssakkunnigas nu redovisade inställning till frågan om processen i kammarrätten följer, att besvärssakkunniga icke vilja förorda en utredning angående regler om en speciell skatteprocess i kammarrätten. I de sakkunnigas uppdrag ingår att utreda frågan om en allmän lagstiftning rörande processen i såväl kammarrätten som andra administrativa domstolar. Icke heller en särskild utredning om en generell reglering av processen i kammarrätten bör vid sådant förhållande lämpligen nu företagas. Då besvärssakkunnigas arbete emellertid kan väntas giva resultat först på något längre sikt, böra, i den mån mera omedelbart behov föreligger av partiella reformer, sådana reformer icke anstå i avvaktan å resultatet av besvärssakkunnigas utredning.

I besvärssakkunnigas yttrande behandlades härefter utförligt vissa konkreta spörsmål rörande förfarandet i kammarrätten, främst frågorna om aktiv processledning och muntlighet. Beträffande det muntliga förfarandet framhölls bl. a., att kammarrätten enligt 25 § instruktionen ägde hålla muntligt förhör med part eller vittnen eller, om sådant ej lämpligen kunde ske hos kammarrätten, förordna om förhör vid allmän underrätt i orten. Regler saknades däremot om kostnad för sådant förhör. Kammarrätten hade sålunda icke möjlighet att av allmänna medel tillerkänna vittnen ersättning

för kostnader. Reglerna om muntligt förhör hade stannat å papperet. Endast vid ett tillfälle, år 1949, hade sådant förhör ägt rum. En av anledningarna härtill vore uppenbarligen, att reglerna icke vore rationellt utformade.

Sammanfattningsvis uttalade besvärssakkunniga, att de icke kunde tillstyrka tillsättandet av en särskild kommitté för utredning av förfarandet hos kammarrätten vare sig i mål i allmänhet eller i taxeringsmål i synnerhet. De erinrade vidare om att de ansåge en samlad översyn av hela taxeringsprocessen påkallad. Införandet av fullföljdsbegränsning aktualiserade emellertid på ett särskilt sätt vissa reformbehov. Med avhjälpan det härav borde icke anstå vare sig till dess besvärssakkunnigas allmänna utredning vore färdig eller till dess en utredning om taxeringsprocessen i dess helhet givit resultat. Dessa behov torde i stället kunna provisoriskt tillgodoses genom partiella reformer. Förslag härom torde kunna utarbetas av finansdepartementet i samråd med kammarrätten. Omfattningen av de författningsändringar, som i detta sammanhang kunde bli erforderliga, kunde icke överblickas på dåvarande stadium.

Bevillningsutskottet (bet. 1958 A: 35) delade uppfattningen, att resultatet av besvärssakkunnigas pågående arbete icke borde föregripas genom en särskild utredning rörande skatteprocessen i kammarrätten. Därvid framhölls också såsom önskvärt, att någon tids erfarenhet av det nya prövningsnämnds förfarandet vunnes. Med anledning av i motionerna aktualiserade detaljfrågor fann utskottet, sedan fullföljdsbegränsning införts i fråga om skattemålen, reformkraven vara än mer befogade än tidigare.

Rörande muntligt förfarande yttrade utskottet bl. a.:

Det ligger i sakens natur, att förfarandet i kammarrätten regelmässigt måste vara skriftligt, och detta torde också vara till fyllest i övervägande antalet mål. En övergång mera allmänt till muntligt förfarande skulle medföra starkt ökade kostnader såväl för det allmänna som för de skattskyldiga och kräva en organisation av helt andra mått än den nu förekommande. De skattskyldiga bör ej heller utan bärande skäl åsamkas kostnader för resor i och för inställelser i skattemål och eventuellt också för juridiskt biträde. Även om flertalet taxeringsmål är av sådan art att den skriftliga proceduren ter sig mest ändamålsenlig, kan å andra sidan inte förnekas att ett muntligt förfarande i vissa mål skulle vara värdefullt. Detta kan t. ex. vara fallet i mål, där bevisningen har avgörande betydelse. Allmänt sett ger ett muntligt förfarande — vid vilket framkomna uppgifter omedelbart kan bli bemöta eller närmare belysta och materialet kan kompletteras med frågor direkt till parterna — ett säkrare underlag för tvistefrågors bedömning än en rent skriftlig procedur. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det således av betydelse att möjligheter finns till muntlig förhandling. Utskottet får i detta sammanhang erinra om att 1956 års taxeringsförordning erbjuder vidgade möjligheter till muntlig förhandling inför prövningsnämnden. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att också kammarrätten ges möjlighet att i praktiken tillgripa muntligt förfarande i större omfattning än nu. Det torde i första hand böra ankomma på kammarrätten att

undersöka om något eller några av de olika uppslag till lösning av detta problem, som framförts från skilda håll, kan vara ändamålsenligt. Utskottet förbiser härvid inte att vissa ekonomiska spørsmål tarvar sin lösning i samband härmed, bl. a. frågan om ersättning till de personer som inställer sig till muntligt förhör inför kammarrätten.

I enlighet med utskottets hemställan beslöt riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i avseende å motionerna anfört (rskr 1958: 218).

Instruktionen för kammarrätten hade redan tidigare gjorts till föremål för översyn. Med anledning av den år 1955 utfärdade allmänna verksstadgan avgav sålunda kammarrätten samma år förslag till vissa ändringar i författningen. Efter det nya synpunkter på utformningen av ämbetsverkens instruktioner framkommit samt ny arbetsordning för rikets hovrätter utfärdats, anmodades kammarrätten vid årsskiftet 1957—1958 att verkställa en översyn av förslaget. Ett reviderat förslag ingavs till finansdepartementet den 23 april 1958. Följande dag inkom riksdagens nyssnämnda skrivelse. Sedan frågan sålunda aktualiserats, upprättades inom departementets rättsavdelning utkast till stadga, varefter korrektur å detta i oktober 1959 tillställdes kammarrätten för granskning. Med skrivelse den 19 november 1959 översände kammarrätten till departementet ett omfattande pleniprotokoll, däri synpunkter på och erinringar mot förslaget framfördes. Stadgan antogs så den 1 december 1959.

I likhet med förut gällande instruktion innehåller stadgan en rad bestämmelser av det slag, som vanligen förekommer i instruktioner för olika myndigheter — om behörighet, organisation, tjänstgöringsförhållanden, arbetstider, disciplinära åtgärder etc. Härutöver ingår i stadgan ett avsnitt med rubriken »Rättsskipningen», och det är närmast dess underavdelning »Förfarandet vid måls och ärendes handläggning», som i förevarande sammanhang är av intresse.

Ett flertal kapitel i den nya rättegångsbalken har gjorts tillämpliga på processen i kammarrätten. Enligt 22 § stadgan skall sålunda vad i rättegångsbalken är stadgat för hovrätt i 4 kap. om domare, i 9 kap. om straff och vite, i 12 kap. om rättegångsombud, i 16 och 29 kap. om omröstning, i 35, 36, 38, 39 och 40 kap. om bevisning samt i 52 kap. om besvär i tillämpliga delar lända till efterrättelse för kammarrätten, där icke avvikande bestämmelser blivit i stadgan eller annorstädes meddelade.

Kammarrätten har att verka för att utredningen i mål och ärenden blir så fullständig som med hänsyn till deras beskaffenhet erfordras och äger därvid självmant föranstalta om bevisning.

Förfarandet i kammarrätten är i princip skriftligt. Finnes anledning till antagande, att parts eller annans personliga närvaro i avsevärd mån kan gagna utredningen, må kammarrätten dock utsätta mål till muntlig hand-
2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1960. 5 saml. 2 avd. Nr 20*

läggning. Har enskild part begärt muntlig handläggning, skall sådan hållas, där det med hänsyn till processföremålets värde och övriga förekommande omständigheter finnes kunna vara av vikt för parten. Ej må någon i beskattningsmål mot sin vilja höras om annat än det, varom han enligt vad särskilt är stadgat är uppgiftsskyldig. Till muntlig handläggning må enskild part anmodas att inställa sig personligen. För parts utevaro må icke utsättas annan påföljd än att målet kan komma att avgöras i befintligt skick, om kallelsen ej efterkommes. I fråga om vittne och sakkunnig gäller beträffande kallelse samt straff och vite vid utevaro vad i 36 och 40 kap. rättegångsbalken är föreskrivet.

Ersättning till av kammarrätten förordnad sakkunnig samt till vittne, som domstolen inkallat självant eller på framställning av myndighet, skall gäldas av allmänna medel. Av enskild part åberopat vittne ersättes av parten, men när särskilda skäl därtill äro må kammarrätten förordna, att ersättningen skall gäldas av allmänna medel.

Utöver här nämnda, mera väsentliga föreskrifter innehåller stadgan även vissa andra regler rörande förfarandet.

I kammarrättens förut omnämnda protokoll framfördes bl. a. följande allmänna synpunkter på förslaget till stadga:

Utkastet avviker i så måtto från det av kammarrätten tidigare avgivna förslaget att dels innehållit i nu gällande instruktion fullständigt omdisponerats, därvid åtskillnad systematiskt gjorts mellan mål och ärenden hörande till rättsskipningen, å ena, och administrativa uppgifter, å andra sidan, dels ett särskilt avsnitt under förstnämnda avdelning ägnats förfarandet vid måls och ärendes handläggning. Kammarrätten, som finner benämningen stadga i stället för instruktion eller arbetsordning lämplig i och för sig med hänsyn till att densamma reglerar rättegångsförfarandet även i förhållande till parter och vittnen, har för egen del icke funnit nu gällande instruktion, som utfärdades så sent som 1942 på förslag av beskattningsorganisationssakkunniga, vara i behov av översyn i vidare mån än som framgår av domstolens förslag av den 15 april 1958, vari innehållit i såväl allmänna verksstadgan som arbetsordningen för hovrätterna beaktats. Domstolen vill emellertid gärna vitsorda behovet av att förfarandet inför kammarrätten närmare regleras. De bestämmelser som hittills funnits hava — såsom kammarrätten vid tidigare tillfällen framhållit — varit väl knapphändiga och avsaknaden av föreskrifter, som reglera kostnaderna för bevisning i vid bemärkelse (vittnen och sakkunniga samt domstols syn) har jämväl bidragit till att det muntliga förfarandet icke kommit till den användning, som mången gång kunde varit påkallad och önskvärd. Utkastet i sistberört avseende skapar otvivelaktigt goda förutsättningar för att muntlig handläggning skall komma till stånd, där sådan är ägnad att bidra till utredningen i målen. Kammarrätten kan dock icke underlåta framhålla, att den företagna regleringen innefattar lösningar och ståndpunktstaganden, vilkas följder äro svåra att överblicka. Besvärssakkunniga hava vid flera tillfällen — senast i sitt yttrande över betänkandet med förslag till fullföljdsbegränsning i taxeringsmål — framhållit såsom ange-

läget, att taxeringsförfarandet toges upp till samlat bedömande och i andra sammanhang betonat att en samlad översyn över taxeringsprocessen i dess helhet är erforderlig för klarläggande av de specialregler, som behövas för förfarandet i skattemål hos regeringsrätten och kammarrätten. — Det utkast kammarrätten nu har att granska reglerar obestriddligen frågor av mycket stor betydelse för såväl domstol som rättssökande allmänhet. Det förutsätter, att kammarrättsförfarandet skall i vissa hänseenden försiggå efter reglerna för processen vid de allmänna domstolarna. Emellertid kan det ifrågasättas om de skiljaktigheter, som föreligga mellan den administrativa skatteprocessen och det rättegångsförfarande som tillämpas vid de allmänna domstolarna efter den 1 januari 1948, vunnit tillräckligt beaktande. Det synes kammarrätten vara en vansklig uppgift att utan närmare utredning låta åtskilliga stadganden — hämtade från den ordinära processen — bliva expressis verbis tillämpliga på en i huvudsakligen skriftliga former förd administrativ process.

Efter framhållande av att ett flertal problem — t. ex. vittnespliktens omfattning, de legala tvångsmedlens utnyttjande i den administrativa processen, partsförhör under sanningsförsäkran samt de skattskyldigas befogade anspråk på att i vissa lägen kunna utfå ersättning för sina inställelser — i och för sig skulle tarva en noggrannare undersökning ansåg sig kammarrätten dock sakna tillräcklig anledning att framställa någon principiell erinran mot utkastets reglering av besvär förfarandet. Då den administrativa processen emellertid först efter slutfört arbete från besvärssakkunnigas sida och efter lagstiftning i ämnet kunde beräknas få en slutlig reglering, förutsatte kammarrätten, att stadgan finge en i viss mån provisorisk karaktär. Med hänsyn härtill måste kammarrätten förbehålla sig en viss frihet att med beaktande av den administrativa processens egenart få tillämpa rättegångsbalkens regler med viss diskretionär urskillning.

Vidare anförde kammarrätten bl. a. följande speciella synpunkter:

Kammarrätten anser med hänsyn till de hävdvunna former, under vilka processen i kammarrätten hittills förts, att det kan ifrågasättas om exempelvis sådana påföljder som omförmålas i 9 kap. rättegångsbalken böra komma i fråga mot t. ex. den som mot bättre vetande för rättegång eller genom innehållande av bevis eller annan otillbörlig åtgärd söker förhåla rättegången. Dylika förfaringssätt äro visserligen ej sällan förekommande i skatteprocesserna men det är tvivel underkastat om ådömande av böter för en dylik förseelse i en skriftlig administrativ process skulle anses överensstämma med allmänna rättsmedvetandet. Å andra sidan kan icke förnekas, att behov föreligger av att kunna tillämpa bötesstraff mot den som uttalar sig otillbörligt mot domstol eller motpart eller vid exempelvis en muntlig handläggning stör ordningen. Tveksamt är även om kammarrätten med stöd av 22 § bör äga att jämlikt 12 kap. 5 § rättegångsbalken förklara ombud, som i besvärslägen eller vid muntlig handläggning visar oförstånd eller oskicklighet, obehörigt att för viss tid eller tills vidare inför kammarrätten föra skattskyldigs talan. — 37 kap. rättegångsbalken reglerar institutet förhör med part under sanningsförsäkran. Det synes värt att undersökas om icke detta institut i vissa situationer skulle med fördel kunna

komma till användning vid muntlig handläggning inför kammarrätten. Frågan är av natur att böra regleras i lagstiftningsväg.

Spörsmålet om den konstitutionella formen för olika författningars tillkomst har vid skilda tillfällen upptagits till debatt. I sammanhanget må endast hänvisas till ett mera principiellt uttalande av konstitutionsutskottet i dess av riksdagen godkända utlåtande nr 24 över vissa motioner vid 1947 års riksdag. Efter att ha erinrat om att frågan om gränserna mellan tillämpningsområdet för § 87 regeringsformen, å ena, samt § 89 m. fl. lagrum, å andra sidan, länge varit föremål för riksdagens uppmärksamhet, yttrade utskottet, med anknytning till tidigare gjorda uttalanden, bl. a.:

Utvecklingen gick länge i den av konstitutionsutskottet förväntade riktningen. Förutom att olika lagstiftningsämnen med stöd av slutstadgandet i RF § 89 av Kungl. Maj:t överlämnades till samfällda beslut, kom man att tillägga en mera vittgående innebörd än förut dels åt RF § 87 om allmän civil- och kriminallag, dels åt RF:s regler om skatter, avgifter och pålagor. Dessutom har i många fall riksdagens medverkan vid författningars tillkomst ansetts naturlig utan att därvid framgått, huruvida detta påkallats av det ena eller andra grundlagsbudet eller endast med hänsyn till den ställning riksdagen ansetts böra intaga i statslivet. Resultatet var i varje fall, att riksdagen vann ökat inflytande inom områden, som förut enligt RF § 89 ansetts förbehållna regeringsmakten. Det låter sig ej göra att med bestämdhet avgränsa de områden, inom vilka riksdagen sålunda faktiskt förvärvade medbestämmanderätt. Enligt utskottets mening ha emellertid motionärerna i huvudsak riktigt karakteriserat utvecklingens resultat, då de uttala att »alla något så när viktiga ingrepp i frihet och egendom» blevo beroende av riksdagens medverkan. Sitt inflytande har riksdagen utövat i olika former: genom formligt antagande av författningar, genom formlost samtycke till av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärder, genom att »höras» över författningsförslag, genom uttalanden i samband med anslagsfrågor o. s. v.

Mot bakgrunden av den ovan lämnade redogörelsen vill utskottet uttala följande.

Stadgor, instruktioner och arbetsordningar för olika myndigheter pläga utfärdas i administrativ ordning. Från sådana författningar, vilka i regel innehålla föreskrifter av huvudsakligen organisatorisk art, skiljer sig den nya stadgan för kammarrätten i så måtto, att däri även upptagits omfattande processuella regler.

Medan kammarrättsprocessen reglerats i en administrativ författning har, såsom förut framgått, förfarandet i taxeringsnämnd och prövningsnämnd fått sin utformning i den av Konung och riksdag gemensamt antagna taxeringsförordningen.

Även tidigare instruktioner för kammarrätten ha väl, främst genom en allmän hänvisning till stadganden rörande hovrättsprocessen, innehållit bestämmelser om måls handläggning. Därvid måste dock beaktas, att hänvis-

ningen givits från helt andra utgångspunkter än nu föreliggande i det att den gamla rättegångsbalken byggde på ett skriftligt överrättsförfarande, medan den sedan år 1948 tillämpade rättegångsbalken fastslagit principerna om muntlighet och omedelbarhet. Genom den kvarstående hänvisningen i instruktionen blev visserligen den nya ordningen tillämplig även på processen i kammarrätten, men i praktiken visade det sig icke möjligt att i nämnvärd utsträckning överföra densamma på förfarandet där.

Genom de utförliga processuella föreskrifterna i den nya kammarrättsstadgan — vilka tillkommit efter uttalanden av riksdagen — har en smidigare anpassning till gällande rättegångsordning skett och därmed betydande fördelar vunnits. Reformen är jämväl att betrakta som ett led i strävandena att åstadkomma ett förbättrat administrativt rättsskydd och en ökad rättssäkerhet. Från dessa synpunkter måste stadgans innehåll i förevarande delar — som får anses vara av provisorisk natur — hälsas med tillfredsställelse. Med hänsyn till kammarrättsprocessens betydelse och processreglernas räckvidd får utskottet emellertid framhålla, att riksdagen principiellt bör medverka vid utformningen av dylika regler. Utskottet fäster därvid särskilt avseende vid den utveckling, som gradvis ägt rum beträffande riksdagens medbestämmanderätt i fråga om viktigare författningar och varom utskottet erinrat i sitt förut omnämnda utlåtande vid 1947 års riksdag. Denna sin uppfattning har utskottet velat bringa till riksdagens kännedom.

Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från f ö r s t a kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Petersson, Torsten Andersson, Sveningsson, fru Segerstedt-Wiberg, herrar Erik Olsson*, Nils-Eric Gustafsson och Dahl*; samt

från a n d r a kammaren: herrar Spångberg, Magnusson i Tumhult, von Friesen, Jonsson i Haverö, Gustafsson i Bogla*, Braconier, Hammar, Alemyr, Henningson i Hälsingborg* och Nilsson i Tvärålund.

* Ej närvarande vid justeringen.

II

Härjämte har beträffande uttalande utan åberopande av § 107 regeringsformen skiljaktighet, som utskottet ansett sig böra för riksdagen redovisa, förekommit i följande ärende.

(Protokollet över justitiedepartementensärenden den 20 februari 1959, nr 18)

På hemställan av dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, beslöt Kungl. Maj:t den 20 februari 1959 utfärda kungörelse angående tillägg till 2 § kungörelsen den 4 januari 1939 med förordnanden på civilförvaltningens område jämlikt lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen). Genom

tilläggsstadgandet bereddes sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag.

Inom utskottet har framställts yrkande om anmälan utan åberopande av § 107 regeringsformen, grundat därå att det i administrativ ordning meddelade stadgandet bort föregås av en komplettering av 21 § sekretesslagen.

Principen om allmänna handlingars offentlighet är fastslagen i 2 kap. *tryckfrihetsförordningen*. Allmänna handlingar äro, utom andra, alla hos statsdepartementen förvarade handlingar, vare sig de dit inkommit eller blivit där upprättade. Inskränkningar i offentlighetsprincipen må förekomma endast under närmare angivna förutsättningar, exempelvis för att skydda statens, menigheters och enskildas behöriga ekonomiska intresse. De fall, då allmänna handlingar skola hållas hemliga, skola noga angivas i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag. Den i sådan ordning tillkomna sekretesslagen och med stöd av denna lag utfärdade författningar angiva sålunda de fall, då allmänna handlingar äro hemliga.

Sekretesskyddet för handlingar rörande näringslivet regleras i 21 § *sekretesslagen*, som har följande lydelse:

Beträffande handlingar, vilka i andra fall än eljest i denna lag sägs röra statlig utredning, kontroll eller stödverksamhet med avseende å produktion, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet eller eljest med avseende å näringslivet, äger Konungen, i den mån de innefatta sådana upplysningar om enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända vederbörande företag eller sammanslutning till men, förordna, att handlingarna ej må utlämnas förrän viss tid, högst tjugu år, förflutit från deras datum.

I motiven till detta lagrum framhölls bl. a. (prop. 1936: 140), att ifrågavarande sekretessbehov vore utomordentligt starkt. Den statens reglerande och stödjande verksamhet, som de närmast förflutna krisåren och den handelspolitiska situationen nödvändiggjort, samt de ingående undersökningar på näringslivets område, som på senare tid föranstaltats, hade lämnat mångfaldiga exempel därpå. Eftersom några fixa regler icke kunde uppställas för sekretessens reglering, torde det böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att bedöma frågor härom från fall till fall. Det syntes systematiskt mindre lämpligt att i förevarande lagrum taga hänsyn till annat än enskildas intressen. Statens intressen bleve tillräckligt beaktade genom andra sekretessbestämmelser, t. ex. genom 3 och 4 §§. (Dessa paragrafer avse ärenden, vilka angå rikets förhållande till främmande makt, rikets försvar etc.)

Förordnanden jämlikt 21 § sekretesslagen ha upptagits i 2 § av den förut omnämnda, efter hand kompletterade *kungörelsen den 4 januari 1939*, vilken paragraf inledningsvis lyder:

Följande handlingar rörande statlig utredning, kontroll eller stödverksamhet med avseende å näringslivet, i vad de innefatta sådana upplysningar

om enskilda företags eller sammanslutningars affärs- eller driftförhållanden, vilkas offentliggörande kan lända vederbörande företag eller sammanslutning till men, må icke utan samtycke från företagets eller sammanslutningens sida utlämnas förrän tjugu år förflutit från handlingens datum, nämligen

1. handlingar i ärenden rörande — — —

Genom den aktuella kungörelsen den 20 februari 1959 har till paragrafen fogats en ny punkt, så lydande:

37. handlingar, som inkommit till eller upprättats i statsdepartement till utredning eller kontroll med avseende å verksamhet, som bedrivs av bolag vari staten äger aktie.

Till grund för tilläggsstadgandet låg en inom handelsdepartementet upprättad promemoria av den 9 februari 1959. I denna promemoria — vilken närmast tog sikte på förhållanden i fråga om de till handelsdepartementet hörande elva aktiebolag, vari staten äger samtliga eller flertalet aktier — uttalades till en början bl. a., att det jämförelsevis ofta förekomme spörsmål, till vilka departementet med hänsyn till statens ägarintresse i bolagen ansåges böra taga ställning utan att fördenskull beslut av Kungl. Maj:t behövde påkallas. Sålunda hände det ej sällan att ett bolag före avgörandet av viss fråga, som i och för sig fölle under styrelsens eller verkställande direktörens kompetensområde, påkallade samråd med departementet eller departementstjänsteman. Vidare kunde debatten i pressen eller riksdagen aktualisera problem, som departementet ansåges böra taga befattning med. Slutligen hade det av olika skäl befunnits fördelaktigt att departementet i viss omfattning kontinuerligt följde verksamheten inom bolagen och de branscher, inom vilka dessa bedreve rörelse. — Härefter anfördes:

De kontakter mellan departementet och bolagen, som angivna förhållanden medför, är i regel helt informella. I den mån skriftväxling förekommer, sker denna under hand. Sålunda brukar handlingarna ej diarieföras. Det samma gäller promemorior och annat arbetsmaterial, som för frågornas bedömning upprättas inom departementet. För att få erforderlig enhetlighet i handläggningen och kontinuitet i den allmänna överblicken över bolagens utveckling bevaras handlingarna i särskilda dossierer i departementet. F. n. uppgår antalet sålunda särskilt bevarade handlingar till inemot 900. — Ifrågavarande handlingar innefattar i regel sådana upplysningar om affärs- och driftförhållanden, som inte i förvaltningsberättelse eller eljest brukar utlämnas till allmän kännedom. Det kan i många fall antagas, att ett offentliggörande av handlingarna skulle lända vederbörande bolag till skada. Hitills har ovan beskrivna handlägningsförfarande varit känt endast för en trängre krets i departementet. Vissa uppgifter härom har emellertid i dagarna publicerats i anslutning till pågående utredning om de statliga företagsformerna. Det kan förutses, att frågan om ett utlämnande av handlingarna till följd därav kommer att aktualiseras. Då det härvid knappast torde kunna generellt hävdas, att handlingarna inte är att anse som allmänna handlingar, bör åtgärder vidtagas för att bereda bolagen erforderligt skydd mot skadlig insyn. En regel om sekretesskydd för ifrågavarande hand-

lingar synes Kungl. Maj:t äga utfärda med stöd av 21 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Det får här anses vara fråga om statlig utredning, kontroll och stödverksamhet med avseende å näringslivet och de statliga bolagen måste i lagens mening anses vara enskilda företag. Visserligen skiljde man i prop. 140/1936 s. 109 på enskildas och statens intressen. Av sammanhanget framgår emellertid att man ej tänkte på förhållanden av nu ifrågavarande art. Med statens intressen menade man sådant som kunde lända riket till men och som skyddas i 3 och 4 §§ men icke statens ekonomiska intressen i ett företag. De statliga bolagen är formellt fristående rättssubjekt och det är deras intressen det rör sig om. Det statliga intresset kommer här in först i andra hand, i form av aktieägarens intresse. Det kan framhållas, att Kungl. Maj:t tidigare i några fall med stöd av förenämnda paragraf förordnat, att vissa bilagor till framställningar av statliga bolag inte får utlämnas.

På grundval av den ovan lämnade redogörelsen har utskottet kommit till den uppfattningen att förevarande förordnande om sekretesskydd för handlingar rörande statliga bolag, på sätt som skett, kunnat meddelas utan föregående komplettering av 21 § sekretesslagen. Yrkandet om anmälan utan åberopande av § 107 regeringsformen har därför avslagits av utskottet.

Närvarande vid behandlingen av förevarande ärende:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Olsén, Sveningsson, fru Segerstedt-Wiberg, herrar Erik Olsson*, Nils-Eric Gustafsson, Dahl*, Källqvist* och Eric Carlsson*; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Spångberg, Magnusson i Tumhult, von Friesen, Jonsson i Haverö, Gustafsson i Bogla*, Hammar, Alemyr, Henningsson i Hälsingborg* och fru Sjöqvist.

* Ej närvarande vid justeringen.

Stockholm den 10 maj 1960

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson, Olsén, Sveningsson, herrar Nils-Eric Gustafsson, Axel Emanuel Andersson, Palm och Hedblom; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Spångberg, Magnusson i Tumhult, von Friesen, Jonsson i Haverö, Braconier, Hammar, Andersson i Linköping, Alemyr och Andersson i Billingsfors.

Reservationer

Avseende avd. B i utskottets memorial

(Avslaget yrkande om anmärkning enligt § 107 regeringsformen.)

1) B e t r ä f f a n d e p u n k t I

av herr *von Friesen*, som med instämmande av herrar *Pettersson* i Norregård, *Sveningsson*, fru *Segerstedt-Wiberg*, herrar *Hedblom*, *Magnusson* i Tumhult, *Braconier* och *Hammar* ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

I april 1959 — — — — — (= utskottsmajoriteten, s. 2—4) — — — — — lösesummans storlek.

Utskottet, som delar statsrådets uppfattning att ett offentliggörande av förskingringen i ett alltför tidigt skede hade kunnat få allvarliga ekonomiska konsekvenser, anser dock inte att ett sådant skäl kan åberopas för uraktlåtenheten att lämna riksdagen upplysningar i förevarande fråga i anslutning till propositionen nr 55 år 1959. Vid tidpunkten för dess avlämnande hade ett år förflutit sedan förskingringarna upptäcktes och vidare hade vid två offentliga domstolsförhandlingar, i juli och november månad 1958, dom avkunnats över den kvarlevande av de båda förskingrande bröderna, Jacques Blondeel. Under sådana omständigheter kan de åberopade ekonomiska hänsynen vid tiden för propositionens avgivande i januari månad 1959, icke längre tillmätas någon större betydelse.

Vad vidare angår hänvisningen till att bolagens aktieägare i första hand borde få en redogörelse för förskingringsaffären innan upplysningar därom lämnades riksdagen, måste utskottet hävda riksdagens rätt att oavsett andras intressen få del av alla tillgängliga uppgifter, som kan tjäna till belysning av det ärende varom beslut skall fattas. Hade i det aktuella fallet ekonomiska förhållanden av hänsyn till de berörda företagen, befunnits ej lämpligen böra offentliggöras, kunde upplysningarna ha lämnats riksdagen internt.

Statsrådet Sträng har även åberopat den omständigheten att förskingringen utgjorde endast en av många komplicerade faktorer, vilka enligt reglerna i 1927 års malmavtal påverkade lösesummans storlek. Visserligen innebar förskingringen en justering nedåt av denna summa med endast 0,7 miljoner kronor men samtidigt måste LKAB ta på sig en förlust av 7,2 miljoner kronor.

Mot bakgrund av vad sålunda anförts har utskottet beslutat anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot statsrådet Sträng med anledning av dennes uraktlåtenhet att i samband med propositionen nr 55 vid 1959 års riksdag redovisa förskingringsaffären inom LKAB:s och TGO:s belgiska försäljningsbolag.

2) B e t r ä f f a n d e p u n k t I I

av herr *Braconier*, som med instämmande av herr *Sveningsson*, fru *Segerstedt-Wiberg*, herrar *Hedblom*, *von Friesen*, *Hammar* och fru *Sjöqvist*, ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Enligt läroverksstadgan — — — — — (= utskottsmajoriteten, s. 4—7) — — — — — tjänstgöringsmeriter funnits.

Av inför utskottet lämnade redogörelser har framgått att föredragande departementschefen i det förevarande utnämningsärendet ej följt skolöverstyrelsens förslag beroende på en avvikande uppfattning om innebörden av lämnad dispens från kravet på minst två läsårs full tjänstgöring. Den av skolöverstyrelsen föreslagne, *Lindqvist*, hade en sammanlagd tjänstgöringstid, vilken med endast cirka en halv termin understeg läroverksstadgans minimikrav. Då hans meriter enligt de två första befordringsgrunderna var ovanligt goda hade han av skolöverstyrelsen förklarats behörig att söka och inneha lektorstjänster. Det synes utskottet rimligt att sökande, som erhållit dispens från ett uppställt behörighetskrav, skall jämnställas med övriga sökande och därvid bedömas med utgångspunkt från samtliga meriter. Då så ej här har förfarits har utskottet beslutat anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen, statsrådet *Edenman*.

3) B e t r ä f f a n d e p u n k t I I I

av herr *von Friesen* jämte fru *Segerstedt-Wiberg* samt herrar *Hedblom* och *Hammar*, vilka anfört:

Vid granskning av de båda här närmast berörda sökandenas meriter ha vi funnit *Elly Nordensvärd* klart överlägsen och anse därför, att det borde ha ankommit på föredragande departementschefen att föreslå bifall till hennes besvär. Vi finna det angeläget framhålla, att vid prövning av tjänstetillsättningar endast grundlagens föreskrifter om förtjänst och skicklighet bli utslagsgivande. I detta fall torde icke endast vederbörandes kompetens ha varit avgörande utan jämväl den omständigheten att vederbörande vore kvinna ha påverkat beslutet. Då sådana överväganden strida mot grundlagens bestämmelser, ha vi inom utskottet yrkat anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen mot föredragande departementschefen statsrådet *Skoglund*.

Avseende avd. C i utskottets memorial

(Avslaget yrkande om uttalande utan åberopande av § 107 regeringsformen.)

B e t r ä f f a n d e p u n k t I I

av fru *Segerstedt-Wiberg* jämte herrar *Källqvist*, *von Friesen* och *Hammar*, vilka anfört:

I förevarande sammanhang ha vi velat rikta uppmärksamheten på ärendets formella sida. Vi ha icke kunnat undgå att märka, att tveksamhet rö-

rande proceduren för införande av det önskade sekretesskyddet kommit till uttryck i departementspromemorian. Däri anförda skäl för det valda förfarandet synas oss icke övertygande, och tolkningen av 21 § sekretesslagen med avseende å statliga bolag framstår ingalunda såsom otvetydig. Vi äro av den uppfattningen, att tilläggsstadgandet i kungörelsen saknar täckning i paragrafens ordalag. Under erinran om att undantagen från offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen skola noga angivas i sekretesslagen — och följaktligen ej föranleda tolkningssvårigheter — anse vi därför, att det i administrativ ordning meddelade förordnandet bort föregås av ett förtydligande av nämnda lagrum.
